

Ez az állandó feszültségkeltés-feszültségoldás teremti meg azt a légkört, amelynek jelenlétében az órának több mozzanata válik frissé, zeneivé, élményszerűvé.

Befejezésül egy fontos gondolatot szeretnék kiemelni: sose feledkezzünk meg arról, hogy a tanulók is aktív, éneklő-muzsikáló részesei legyenek mindig az élményeknek! A jó hangulatú, zeneileg pontos közös éneklés mindig felemelő hatású. Egy jól sikerült ritmus-zenekari produkció tagjának lenni élvezet és dicsőség. És kívánatos, hogy tanító és gyermek az ének-zene órák többségében találkozzék az élmények sokaságával, amelyeknek megvalósításán — úgy gondolom — valamennyien fáradozunk.

BAGDY LÁSZLÓNÉ
Debrecen, Tanítóképző Intézet

Különböző nevelői magatartásokkal történő értékelés hatása a tanulók teljesítményeire

Pedagógiai irodalmunk egyre többet foglalkozik az *értékelés*, *ellenőrzés* problémájával. Megtalálható e téren a szélsőséges polgári irányzatoktól kezdve — az értékelés, ellenőrzés eltörlése — a pedagógiaileg, pszichológiailag már jobban megalapozottabb, irányt mutató elméletekig az írások széles skálája. Ez utóbbiakból világosan kitűnik, hogy az ellenőrzésnek, értékelésnek nem lehet a célja a „mérés”, „megállapítás”, hanem sokkal inkább a buzdítás, a jobb eredményekre való törekvés. Ezek az írások rámutatnak, hogy az értékelés hatékonysága több tényező összefonódásának függvénye; ilyenek: a nevelő egyénisége, a tanulók teljesítményéhez való viszonya, a közösség magatartása a teljesítményhez, egymás teljesítményeihez, a nevelési tényezők összehangolt, együttes eljárása.

A nevelők magatartásának befolyásoló hatása a teljesítményre több kísérletből kitűnik. *E. B. Hurlock* már 1925-ben végzett ilyen irányú kísérletet, melyet „Az iskolai munkában használt egyes ösztönzők értékelése” címen publikált. E kísérlet azt igazolta, hogy a *dicséret* a legnagyobb ösztönző erő a teljesítmény fokozására, a legértéktelebb pedagógiai eljárás pedig a *közömbösség*. Még a negatív értékű eljárás, a szidás is többet ér nála.

E kísérlet alapján dolgozott és jutott hasonló eredményre *dr. Ágoston Gy.* és *dr. Veszprémi L.*, akik kísérletüket a Pedagógiai Szemle 1967. 3. számában „A pedagógusok magatartásának hatása a tanulók teljesítményeire egy vizsgálat tükrében” címen tették közzé. Eredményüket röviden a következők mondatukban foglalhatnánk össze: „... a legkedvezőbb az a tanári értékelés, amelyben az ösztönzés, dicsérés dominál (talán 80–90%-ban), de indokolt esetben a kritika, a megrovás, a figyelmeztetés sem marad el.”

Mindkét előző kísérlet a siker és a sikertelenség — mint lélektani tényező — nagyfokú alakító erejére támaszkodik a teljesítmény befolyásolásában.

A téma irodalmából kiderül, hogy mások is foglalkoztak már a problémával, s valamennyien megállapították, igazolták az eredmények ismeretének, a siker — sikertelenség szerepének, a pozitív motivációnak hatását a teljesítményre.

Több mint tíz éves testnevelői gyakorlatom alatt — pusztán az empiriára alapozva — hasonló megállapítást tettem magamnak a sikerélmény hatására vonatkozóan. El-

vem, hogy az alsó tagozatban a testnevelő tanárnak a helyes alapok lerakása mellett jelentős feladata még e tárgy megszerettetése a tanulókkal. Ennek érdekében fontosnak tartom az óra jó hangulatának, nyugodt légkörének kialakítását, így ritkán használom a hangos szót, szidást. A tanulókkal szemben támasztott, életkoruknak megfelelően előírt követelmények igényes elbírálása ebben a légkörben mindig jó eredményt hozott anélkül, hogy az adott érdemjegyek bárkiben is a liberalizmus gondolatát ébresztették volna. Tapasztalatom, munkám vezetett tehát el ahhoz, hogy felismerjem a dicséret lendítő erejét. Ezt a felismerést szerettem volna dokumentumon alapuló ténnyel igazolni. Tudom, hogy e próbálkozás nem elégséges ahhoz — a vizsgált személyek számának csekély volta miatt — hogy megfellebbezhetetlen általánosítást vonjak le, ahhoz azonban elég, hogy a fent ismertetett kísérletek eredményei mellett, egy speciális területen — *alsó tagozatos testnevelésben* — hasonló vizsgálódást végezzek.

Ismeretes azonban, hogy a sportban az eredményt az említetten kívül még más tényezők is befolyásolják. Ilyenek: az időjárás — szél, hőmérséklet, napszak, a sportoló egészségi állapota, erőnléte, a motiváció.

Ezen tényezők közül én csak a motiváció szerepét, illetve ezen belül a siker — sikertelenség hatását akartam vizsgálni, tehát a többi tényezőt közömbösíteni kellett.

Az első tényező hatását egy szintre hoztam azáltal, hogy minden felmérést a tornateremben végeztem, mindig délelőtt. A második tényező nem okozott sok problémát: ugyanis az életszínvonal emelkedésének következtében tanulóink nagy százaléka egészséges, jó testi felépíttségnek örvend. Az a tény pedig, hogy gyakorló iskolába járnak, lehetővé tette az erőnlét megfelelő fokának azonosságát, hiszen 1. osztályos koruk óta szakember által vezetett testnevelésben részesülnek, s előképzettségük nagyjából azonos szinten mozog. Maradt a motiváció: a sikerélmény, illetve a sikertelenség hatása az eredmények alakulására.

a) *Előfelmérések.*

A vizsgálódást 1967. szeptember hónapban kezdtem el a Debreceni Tanítóképző Intézet Gyakorló Általános Iskolájában. Itt minden évfolyamban 2—2, illetve a Melnyikov-rendszerűekkel együtt 3—3 osztály van. Az általam oktatott osztályok közül hatot vizsgáltam meg többször is átcsoportosítva. A vizsgálódást atlétikai számokban végeztem — dobás, magasugrás, távolugrás, akadályfutás —, mert ezek egyrészt alapvető, természetes mozgásokat tartalmaznak, másrészt játékos formában az alsó tagozat tantervében is szerepelnek.

Első lépésként általános felmérést végeztem a 3—4. osztályokban az előbb felsorolt atlétikai számokból 120 tanulóval. A kapott eredmények alapján a közepes értékeket véve alapul 3x10-es csoportokat állítottam össze számonként — ad hoc alapon — nem véve tekintetbe személyiségüket, csak eredményeiket. E felmérés alapján a következő középértékekkel indultam számonként:

✉	kislabdahajtás	15 m
	távolugrás	250 cm
	magasugrás	79 cm
	akadályfutás 35 m-en 4 akadállyal	11,04 mp

Ezután egyhónapos pihenő következett. A kísérlet következő részében a méréseket mindig csak az illetékes tízes csoporttal végeztem. A dicséret és szidott csoportnál a vizsgálat alatt az osztály többi tagja is jelen volt, sőt magatartásukkal bizonyos mértékben fokozták az általam kifejezésre juttatott dicséretet vagy korholást. Az a csoport, amelynek teljesítményét nem értékeltem szóban (a teljesítményeket nem közöl-

tem a tanulókkal, tehát látszólagosan közömbösen vettem eredményeiket), magában dolgozott, csak a csoporthoz tartozó tíz tanuló volt jelen a tanteremben.

b) Mérések — eredmények — számítások

A megfigyelést a kislabdahajítással kezdtem; mivel a városi tanulók karizma általában gyenge, itt vártam a legkisebb eredményt. Minden tanuló háromszor dobott, a névsor újrakezdésével. A technikát nem vettem figyelembe, csak az eredményt mértem. Minden dobást *dicsértem* — ha lehetett — vagy „majd a következő jobb lesz” megjegyzést fűztem hozzá. Az eredmény a jegyzőkönyv alapján a következő:

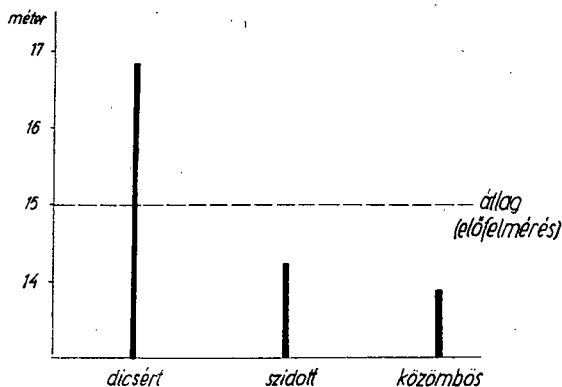
dobások száma:	1	2	3
	10	11	13
	14	10	15
	14	15	16
	10	13	16
	14	17	—
	13	10	17
	17	21	19
	11	13	15
	18	18	16
	17	18	20

A számszerű adatok alapján az egy főre eső átlag 16,8 m, tehát 1,8 méterrel jobb, mint az előfelmérés átlaga. Érdekes megfigyelni, hogy a dicséret hatása és a kis csoportnál kialakult jó „mi-tudat” eredményeképpen legjobbak többségben a harmadik dobások (10 tanulóból 7-nél!).

A következő tízes csoportnál a dobások után *elégedetlenségemet* fejeztem ki. Az egy főre eső átlag 14,2 m, 0,8 méterrel kevesebb, mint az előfelméréskor.

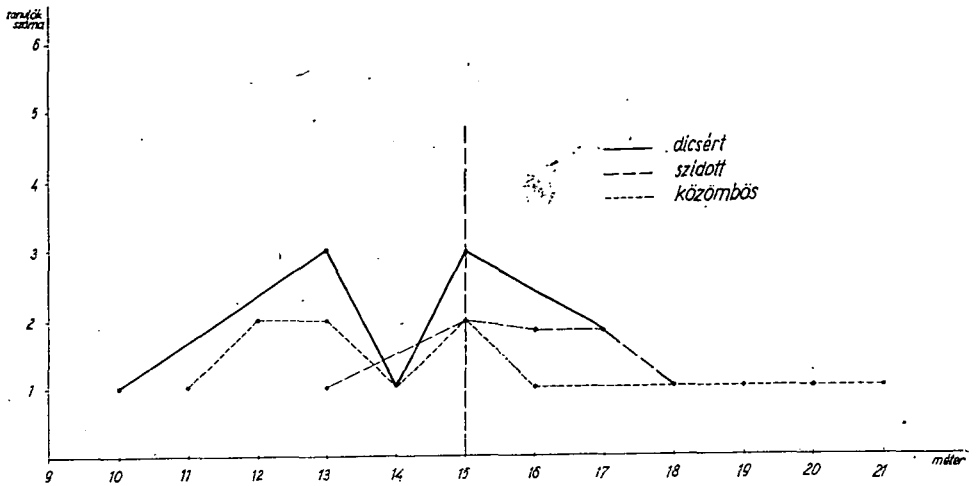
A harmadik csoport izoláltan dolgozott, teljesítményükhöz nem fűztem kommentárt. Az átlag egy főre 14 m, 1 méterrel kevesebb, mint az előfelmérésé.

Ha a három nevelői magatartással bírált dobás átlagos eredményét összehasonlítjuk, az ábrán a következő képet kapjuk: (1. ábra)

1. ábra

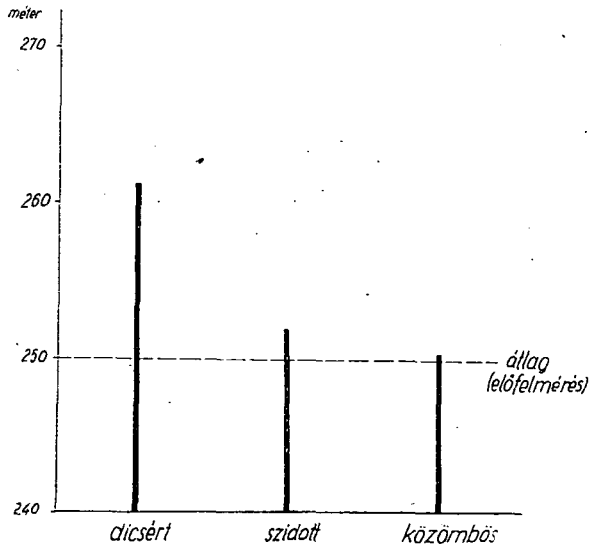
Még jobban megmutatkozik a különféle nevelői eljárások hatása, ha a csoportok szórását vizsgáljuk a legeredményesebb dobások alapján. (2. ábra)

2. ábra

Annak eldöntésére, hogy más-más nevelői eljárás hatására született eredmények közötti különbség véletlen-e vagy pedig szignifikáns, a Student-próbát alkalmaztam. Minthogy a próba eredménye a „t” értékek összehasonlítása alapján 5%-os érvényességi szinten jelentős különbséget mutat, az eredmények közti különbség nem véletlen, hanem szignifikáns.

A következő lépés a *távolugrás* mérése volt. A módszer megegyezik az előző vizsgálatával, a résztvevő tanulók azonban teljesen mások. Itt is 3–3 ugrást végeztek

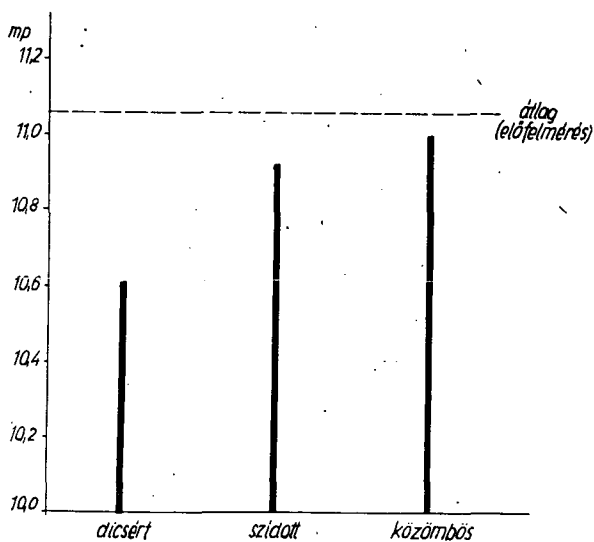
3. ábra

minden tanuló, s az átlag az előfelméréskor 250 cm volt. A *dicsért* csoportnál az egy főre eső átlag 260,5 cm lett, tehát 10,5 cm-rel több az előfelméréshez viszonyítva. Annál a csoportnál, amelynél az eredményeket kicsinyelltem, s elégedetlenségemet nyilvánítottam ki, az egy főre eső átlag csak 252 cm, tehát 2 cm az emelkedés. A legkisebb eredménybeli eltérés annál a csoportnál mutatkozott, melynek tagjai *nem ismerték* az előfelmérés eredményeit. Itt csak 0,5 cm az átlag emelkedése.

Ha a három átlageredményt összevetjük, a grafikon így alakul: (3. ábra)

A Student-próba a *dicsért* és a *szidott* csoport eredményének összehasonlításakor itt is szignifikanciát mutatott.

Az *akadályfutást* 35 m-en 4 akadállyal végeztettem. Akadályok: 55 cm-es lécs átugrása, 2 lécs között átbújás, egy ötrészes tornaszekrényre föl- és lemászás, végül egy tornapad lapján egyensúlyozó járás. Minden csoport egyszer futott. A három csoport átlageredményét az alábbi grafikonon szemlélhetjük. (4. ábra)

4. ábra

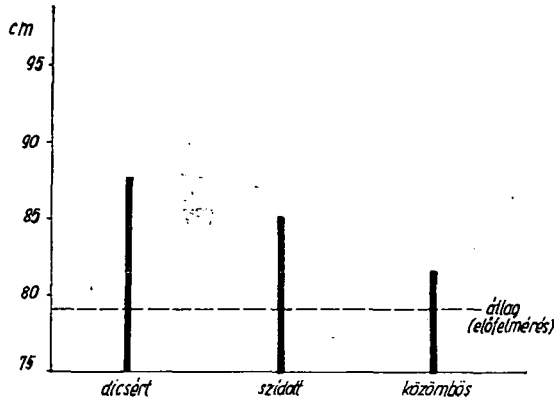
A magasugrás eredményétől sokat vártam. Az alsó tagozatban ugyanis nincs „magasugrás” — mint atlétikai szám, csak akadályok átugrása, így az ugrótechnikát — ami sokban elősegíti a jobb eredményt — a tanulók nem ismerik. Ugrásuk eredményét így csak testi kondíciójuk, ügyességük, bátorságuk és az ugrásra készítő motiváció szabta meg. Ismeretes az irodalomból, hogy „... az érzelmileg kísért motívumoknak döntő szerepük van a cselekvésben.” (Kelemen L.: A pedagógiai pszichológia alapkérdései 125. o.) A dicséret vagy szidás érzelmileg hat a személyiségre. A magasugrásnál nagyon kell ez az érzelmileg fűtött motiválás, mert a tanulók nagy része fél a lécen való átugrástól.

A jegyzőkönyvek alapján készített ábra a következő átlageredményeket mutatja: (5. ábra lásd 74. oldal.)

A *dicsért* csoportban az egy főre eső átlag 87,5 cm, 8,5 cm-rel — a *szidott* csoportban az átlag 85,5 cm, 6,5 cm-rel —, a *közömbös* csoportban az átlag 81 cm, 2 cm-rel több az előfelméréshez viszonyítva. (Meg kell jegyezni, hogy az emelkedésnek még

más oka is van; készségfejlesztésről van szó, ahol az ugrások számának megismétlése egyben gyakorlást is jelent.)

Az itt és az akadályfutás eredményénél végzett Student-próba szignifikanciát mutat.

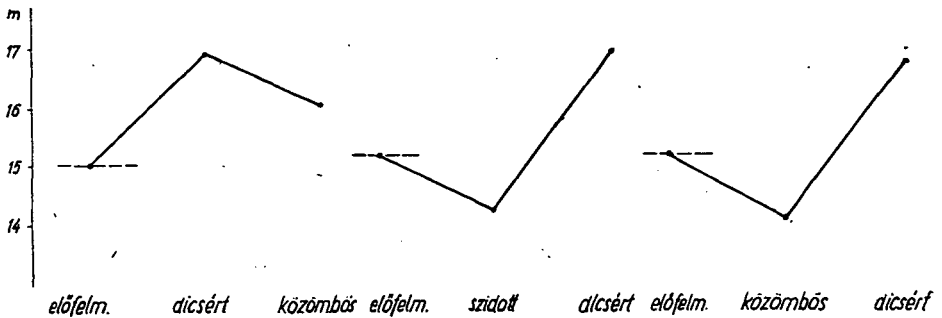

5. ábra

c) Mérések fordított módszerrel

A kísérlet második részében az egyes csoportokat együtt hagytam, de az eredményeikhez másképpen viszonyultam. Az eddig dicsért csoportot elszeparáltam, eredményeiket nem közöltem. Az eddig szidott, illetve izoláltan dolgozó, közömbösen vett csoportot most az osztályközösség előtt dolgoztattam, eredményeiket a lehetőséghez képest pozitívan értékeltem, s buzdítottam őket. Az egy főre eső átlageredmény a három csoportnál a következőképpen alakult:

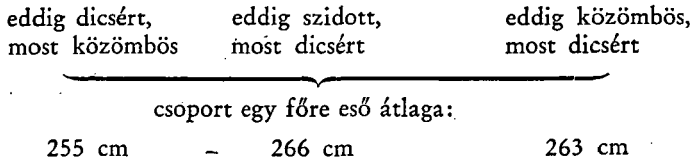
eddig dicsért, most közömbös	eddig szidott, most dicsért	eddig közömbös, most dicsért
—————		
csoport egy főre eső átlaga:		
15,9 m	16,8 m	16,5 m

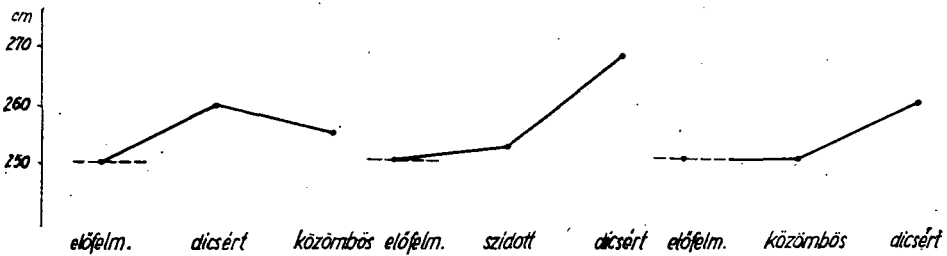
6. ábra

Ha ugyanannak a csoportnak a megváltoztatott tanári magatartással értékelt átlageredményeit koordinátára helyezük, az ábrák világosan mutatják, hogy a pozitív értékelésnél minden alkalommal jóval magasabb az eredmény, még akkor is, ha előzőleg szidás, vagy közömbös értékelés történt. (6. ábra)

A távolugrás eredményének felvázolása a dobásnál alkalmazott módszer szerint:

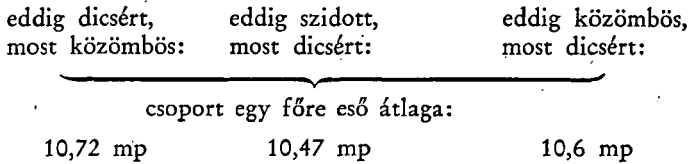

Ezeknek képe a koordináta-rendszerben: (7. ábra)

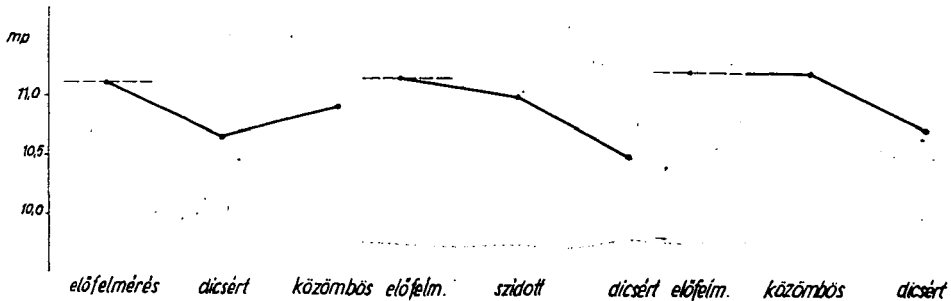

7. ábra

Az akadályfutásnál a kísérlet második részében a csoportösszeállítást, a távot és az akadályok számát meghagytam, pusztán az akadályok sorrendjét változtattam meg, valamint — a kísérletnek megfelelően — az eredmények értékelését. Az eredmények a következőképpen alakultak:

Ezeknek képe a koordináta-rendszerben: (8. ábra)

8. ábra

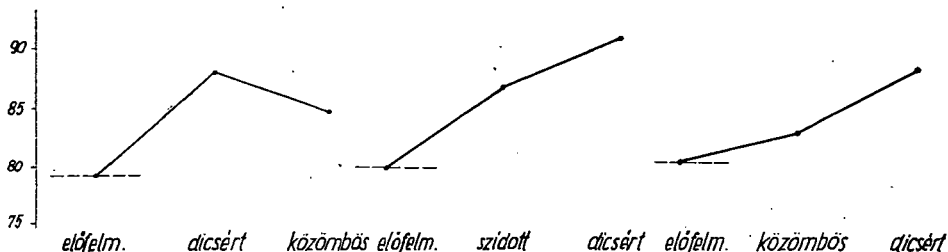
A legnagyobb változást a magasugrás mérése adta a következő számszerű eredményekkel:

eddig dicsért, most közömbös	eddig szidott, most dicsért	eddig közömbös, most dicsért
---------------------------------	--------------------------------	---------------------------------

csoport egy főre eső átlaga:

84,5 cm	90 cm	87 cm
---------	-------	-------

A grafikus összehasonlítás a következő képet mutatja: (9. ábra)

9. ábra

A Student-próba mind a négy számban szignifikáns eredményt hozott.

Ha a kísérlet eredményeit megvizsgáljuk és összehasonlítjuk, a következő megállapításokat tehetjük:

1. E szerény vizsgálódás is igazolta az irodalomból ismert tételt: a *pozitív értékelés* — amikor a tanulókat sikerélményhez juttatjuk — sokkal *ösztönzőbb*, jobb eredményt hoz, mint a negatív értékelés, bővítve — speciálisan erre a területre vonatkozóan — azzal, hogy „... a pozitív érzelmek nemcsak közvetlenül pszichikus, de fizikai téren is erősítőleg hatnak az emberre.” (Dr. Kelemen László i. m.)

2. Ha nem is sokkal, de a szidott csoport eredménye is jobb a közömbösénél. (A szorgalmas, lelkiismeretes tanulókat bántja a korholás, s jobb eredményre törnek.)

3. A vizsgálódás második része azt mutatta — mind a négy számban —, hogy az előzőleg szidott csoport eredménye a dicséret alkalmazásakor nagyobb mértékben emelkedett, mint az előzőleg közömbös csoport eredménye a dicséret hatására.

4. Végtelen hiba lenne azonban, ha minden alkalommal kizárólagosan csak a pozitív módszerrel élnénk, büntetés helyett is mindenkor dicsérnénk. A tanulóknak tisztában kell lenniük produkciójuk értékével. A nevelői értékelés során nagy figyelmet kell fordítani a tanuló személyiségére, s ennek megfelelően kell a nevelői módszert megválasztani.

A dolgozat elején ismertetett kísérletek és e dolgozat eredménye is felhívják a figyelmet arra, hogy a szocialista pedagógiának, mely figyelembe veszi a pedagógiai-pszichológia eredményeit, gondot kell fordítania olyan új nevelői egyéniségek kialakítására, akik olyan új módszerek kidolgozását tűzik ki maguk elé, melyekkel maximális teljesítmény nyújtására teszik képessé a tanulókat anélkül, hogy ez megterheléshez vezetne.

